

Bibliografia

LES DITES I FACÉCIES DE L'ESTRENU FILÀNTROP EN TOMAS DE BAJALTA, SILÉN. *Pere Coromines*. (Llibreria Catalònia).—En la vida espiritual de Catalunya, Pere Coromines hi té una personalitat d'un relleu formidable. En el temps que la política catalana no estava obstruïda per cap mur de contenció, exercí un apostolat de redempció patriòtica que li guanyà la popularitat i l'estima del nostre poble. Feliç o errat, fou un capdill venerat pels adeptes i respectat per tothom. Així s'explica que les seves obres literàries obtinguessin un gran succés i aconseguissin tiratges en aquells temps insòlits. La publicació de *La vida austera* despertà una gran ressonància. La seva aparició fou saludada com una fita poderosa en la formació del seny català. El propi autor recordava adés en una conversa reportada en les planes de *La Publicitat*, que En Manuel de Montoliu va dir d'aquest llibre, d'un caràcter filosòfic i poètic a l'ensem, que hi batejava la força d'un optimisme renovador i regenerador.

Mes tard, la personalitat literària de Pere Coromines s'engrandia amb la prosa pura i plena d'emoció de *Les hores d'amor serenes* i *Les gràcies de l'Empordà*. Aquesta puresa i aquesta emoció de la prosa de Coromines era per a nosaltres un encant, una festa espiritual. Constituïen, per la nostra sensibilitat, el mèrit per excel·lència d'aquest escriptor. Contra la retòrica excessiva, el concepte solemne i el gir obscur i rebuscat, l'estil planer, natural, viu, espontani, riquíssim d'imatges a l'abast mental de la multitud, feia de la prosa de Coromines un tast inconfusible i llaminer que ens amarava i ens endolcia el cor i l'ànima.

Després d'un llarg silenci, Pere Coromines torna a aportar els seus fruits a la prosa catalana. Fa poc encara, publicà *Al recés dels tamarius*, un llibre divers i complex, oscil·lant entre diversos estils, sota les més distintes influències. Hi ha, però, en cadascun dels capítols aplegats sota aquest títol, aquella flama de pura emoció que ens penetra cor endins com el baf savorós de la terra, com la flaire de l'espirit de la raça.

Per a nosaltres, aquest segell personalíssim, aquest estil inconfusible de l'autor de *La vida austera* venia a ésser com una nova escola o una nova estètica, en la qual confiàvem i desitjàvem que anessin a cercar-hi inspiració nous adeptes i continuadors. Per això, en obrir les primeres pàgines de *Silén*, hem sofert un surt. Ja en el pòrtic, l'autor ens diu que «quan En Tomàs de Bajalta surti a la plaça pública, ell se'ns haurà girat d'esquena, i amb una punta de desengany en el somris dels llavis es desprendrà d'una vella estètica, d'una carrincloneria afectiva i d'un provincialisme migrat...» Què significa aquest tomb? Es que aquella emoció que nosaltres trobàvem pura i aquell encís que ens produïa no era més que carrincloneria afectiva i provincialisme migrat? Aleshores, què restarà de l'obra literària si la hi lleveu l'emoció? No serà com voler posar els ninots acadèmics per damunt de la plàstica magnífica de la vida i de la naturalesa? L'obra literària, és una creació artística pastada amb un material noble i humaníssim: el llenguatge. Feu-la seca i àrida, que ens fregui només l'epidermis, sense penetrar profundament en els sentiments humans, i la valor artística d'aquella creació serà pràctica-

ment nul·la. Volem confessar, doncs, àdhuc corrent el perill d'haver-nos d'acusar del pecat de sensibleria, que aquesta declaració de l'autor ens ha punyit dolorosament. Ens ha envaït un sentiment de por, de recança, quelcom així com si per dins de les nostres preferències hi esclatés una viva sensació de buit. I amb l'evidència aclaparadora d'aquest buit hem entrat en el «Pròleg fantasmagòric» de *Silèn*.

Què diu aquest pròleg? Si els comensals del sopar de càn Garlanda són els clàssics personatges de la imatgeria popular, d'on prové llur fantasmagoria? Si són personatges clàssics, la imatge dels quals, per llur claredat, ha prèns carta d'estat en el seny del poble, per què no es deixen entendre? Certament, el sopar de càn Garlanda amb el qual està bastit el «Pròleg fantasmagòric» de *Silèn* contindrà un simbolisme clar; però en nosaltres, sempre amants de la claredat, més aviat hi provoca un gran embull i ens sumeix en la més absoluta perplexitat. No temi l'autor que ens escriuim de les expressions atrevides i rotundes, d'alguna de les quals en discutiríem el bon gust. El que ens ofèn és la foscor, no poder copsar l'abast d'aquella fantasmagoria de les imatges populars que es mouen misterioses i al·lucinades.

Fora del pròleg, *Silèn* entra ja en els solcs trillats per a la fàcil comprensió. En conjunt, la força remarcable d'aquest llibre de Coromines és el seu to essencialment descriptiu. Sembla que, un llibre de dites i facècies, hauria d'ésser, més que res, un llibre d'acció. Més aquí l'acció és lenta, la trama una mica borrosa, desarticulada; i gairebé mai, fora de la facècia de la ciutat, l'acció no adquireix domini sobre l'altíssim mèrit descriptiu de l'obra. I on aquest mèrit adquireix una elevació patètica i formidable és en *El Sermó de l'Ebre*, el capítol més saborós d'aquest llibre. A més a més, no sempre En Tomàs de Bajalta és la figura central de les dites i facècies que l'autor raconta. En algunes, hi té un paper força secundari. Vegi's, sinó, la part de l'obra que té el fons històric de la guerra carlina, en la qual en Savalls li disputa constantment el paper de protagonista. No ens sabem explicar, tampoc, seguint la trama de la novel·la, la influència decisiva que l'autor senyala a la figura repulsiva i llefiscosa de Silèn. Fóra de l'episodi del carro, camí de la fira de Sant Ponç, no s'hi veu d'una manera ostensible la projecció sinistra d'aquesta figura en la formació de l'estrenu filàntrop.

Es possible, però, que aquesta impressió una mica borrosa de la novel·la—sobradament compensada pels grans mèrits que conté—hagi estat produïda pel caràcter fragmentari de l'obra. *Silèn* és la primera part d'una epopeïa, en la qual l'autor tracta de compendiar el contingut de l'actual civilització catalana. A *Silèn* seguirà *Pigmalió* i després *Prometeu*. Es, doncs, l'inici d'un esforç audaciós i formidable, del qual, reeixit o no, sempre quedaran almenys uns llibres de Coromines—i ara potser a despit de la nova estètica—com a joiells literaris d'altíssima valor, construïts amb una prosa fluïda, viva, cisellada, claferta de rica imatgeria, amarada d'amor a la nostra terra, a la que descriu amb un fervor i amb un entusiasme d'enamorat apassionadíssim.—A. M. B.

NOTES PER A LA HISTÒRIA DE LES ULLERES, pel Dr. Josep M.ª Simon, Imp. Badia, Barcelona.—Aquest distingit oculista de Barcelona acaba de publicar en dos fullets tres estudis a prop de les «Ulleres en les marques de paper i en la remaderia» i «Detalls referents a les llengüetes que apareixen en les ulleres angulars» i de «Les ulleres en el se-

gle XVII». Venen a continuar la sèrie que l'autor començà de publicar en les planes dels «Anals de l'Acadèmia i Laboratori de Catalunya» fa tres anys. En la primera nota són estudiades les filigranes o marques d'aigua que representen ulleres, més o menys estilitzades, trobades per l'autor en papers o documents datats durant el segle XV als Arxius de Barcelona, molts d'ells expeditos en aquesta ciutat i altres en diferents llocs (Puigcerdà, Igualada, Hostalrich, Montpeller, Roma, Nàpols, etc.). En conjunt, es reprodueixen vint-i-sis formes, algunes d'elles reportades dels treballs sobre marques de paper d'Urbani, Ongània, Briquet i Francesc de Bofarull. En síntesi, es destaquen dos sistemes: el de les ulleres clavades o articulades que són les més abundants i les angulars de molla. A continuació, descriu l'autor vàries marques de la remaderia cavallar en figura d'ulleres i indica al costat de cada marca el propietari, la localitat de l'eugassada i la bibliografia de la mateixa; refereix l'ús del ferro roent per a marcar els cavalls des de l'època romana i retreu els cavalls marcats del mosaic romà descobert en el recinte del Palau menor de Barcelona (Museu Arqueol. Mun.) segons còpies fetes abans de la seva mutilació l'any 1869.

En la segona nota hi són estudiats alguns detalls referents a les llengüetes que sobresurten del cercle de les lentes a base de l'exàmen d'ulleres representades en retauls estrangers del segle XV.

El segon fullet està dedicat a la descripció de les ulleres del segle XVII, segons el llibre d'un notari de la Inquisició sevillana, Benet Daça de Valdès, nat a Còrdova l'any 1591, i el títol del qual és «Uso de los antojos» (Sevilla, 1623). Aquesta obra és la més antiga que es coneix referint-se exclusivament a ulleres i ha esdevingut raríssima. L'estudi ha estat fet gràcies a l'exemplar que en posseïx el nostre il·lustre bibliòfil En Pau Font de Rubinat. Hi són estudiats els materials amb què són fetes les guarnicions de les ulleres, llur tamany i forma, material de les lentes, classes de lentes i graduació de les mateixes, determinació dels graus que té una lente, defectes visuals que corregeix Daça, ulleres sense llunes, ulleres conservatives, creències errònies, pulcritud de llur maneig, manera d'agafar-les i netejar-les. Ultra la portada del llibre i el retrat de Daça, hi són reproduïts vuit curiosos gravats de l'obra recensionada per l'autor.—V.